

Hakları Çalınmış Çocuklar Raporu/2000

"Çocukları küçücük kurşunla mı vururlar anne"

Çocuk Vakfı Çocuk Hakları Okulu, 20 Kasım Dünya Çocuk Hakları Günü nedeni ile özet Hakları Çalınmış Çocuklar Raporu hazırladı.

SUNUŞ

Çocuk Vakfı, son beş yıl boyunca her 20 Kasım tarihinde Hakları Çalınmış Çocuklar Raporu hazırlıyor. Dünya Çocuk Hakları Günü'nün dünyanın çocuk karnesine bakmayı hatırlatan işaret olmaktan öte anlamı da yok. O halde sayısal uyarı raporunun yararı olabilir mi?

Hayatın biricik ödevinin çocuğa yönelmek olduğunu bilenler çocuk haritalarına ihtiyaç duymazlar. Çünkü çocuk gerçeğinin farkında olanlar, acılı matematiğin arka plânlarını okumayı da bilirler.

Dünyanın her türlü iktidar ve ideoloji örüntüsü çocuğa yönelmeyi ertelıyor. Çocuk sorunlarını perdelemek için suskunluk sarmalını kullanan vahşi kapitalizmin bütün türevleri, bu rolü yerine getirirken her türlü enstrümanı kullanıyor. İki seçeneğimiz var: Seyirci olmak ya da çocuklar için toplumsal akli harekete geçirmek. Biri susarak ölmek diğeri hayatı ertelemekten yaşamak.

Bize kendini hatırlatan en anlamlı evet: ÇOCUK. Asla ertelenemez ilk ödevimiz yine ÇOCUK. Yarın değil ÇOCUK, şimdidir. Onu ertelediğimiz zaman yarın diye bir şey olmayacak. Yeni binyılda bu acılı matematikle düşünce sancıları çekmeye hazır mısınız?

Son çocuğa kadar büyük ödevimizde birlikte olmak umudu ile.

Umut var... Ve hep olacak.

*Mustafa Ruhi ŞİRİN
Çocuk Vakfı Başkanı*

DÜNYA ÇOCUKLARI

Dünya çocuk nüfusu 2 milyar 850 milyon. Dünya çocuk riski ortalama puanı 30. Dünyanın 192 ülkesi arasında GSMH ise yılda 100 dolarla 45.100 dolar arasında değişiyor. 600 milyon çocuk, yoksulluk sınırının altında yaşıyor. Her beş çocuktan biri yoksul. Gelişmekte olan ülkelerde 5 yaşın altındaki 200 milyon çocuk mutlak yoksulluk düzeyinin altında mücadele veriyor. Gelişmekte olan ülkelerde yaşları 5 ile 14 arasında olan 252 milyon çocuk işçi yanında yaşları 5 ile 11 arasında 50-60 milyon kadar çocuk da tehlikeli koşullarda çalışıyor. Çalışan çocukların yüzde 61'i Asya'da, yüzde 32'si Afrika'da, yüzde 7'si Latin Amerika ve Karaipler'dedir. Afrika'daki çocukların yüzde 41'i ekonomik aktivitenin içindedir. Yoksulluk içinde yaşayan çocuk sayısı 10 yıl öncesine göre daha fazladır. Yılda 2 milyon çocuk her yıl "seks pazarı"na sürülüyor.

Dünya çocukları kötü davranışa, ihmale, şiddete, cinsel tacize, sömürüye maruz kalan, uyuşturucuya kurban giden çocuk sayısında sürekli artış gözleniyor. Kız ve erkek çocuklar arasında eşitsizlikler yaygınlaşıyor. 1 milyar 100 milyon çocuk sağlıklı ev ortamından uzak büyüyor. Sokakta yaşayan çocukların sayısı 90 milyon. Özürlü çocuklar eğitim ve sağlık haklarından yararlanamıyor. Dünya çocuklarının yüzde 85'i

sorunlu büyüyor.

EĞİTİM

130 milyon okul çağı çocuğu okuma yazma bilmeden yeni binyıla adım attı. Okula gitmeyenlerin % 60'ı kız çocuklarından oluşuyor. BM Nüfus Fonu 2000 Raporu'na göre yaklaşık 60 milyon kız çocuğu ihmal ya da öldürülmeleri sonucu kayıptır. ILO'nun tahminlerine göre çalışan 252 milyon çocuk eğitimden sınırlı olarak yararlanıyor. Sanayileşmiş ülkelerdeki çocukların yüzde 98'i okula kayıtlı olduğu halde bu ülkelerde şiddet önemli çocuk sorunu olmaya devam ediyor. Dünya çocukları fiziksel ve psikolojik istismara maruz kalıyor ve sorunları en aza indirgenmiş çocuklarda da bu oran yüksektir.

SAĞLIK BESLENME AÇLIK

Her gün 30.500 çocuk önlenebilir hastalıklardan dolayı ölüyor. Dünya doğum ortalaması yüzde 2.5. Beş yaş altı ölüm oranı binde 80. Bebek ölüm oranları hâlâ yüksek. 800 milyon çocuk ve yetişkin açlık sınırında yaşıyor. Gelişmekte olan ülkelerde 174 milyon çocuk (0-5) yetersiz besleniyor. BM'nin ulaşabildiği aç insan sayısı ise 89 milyon. Dünya genelinde çocukların yüzde 71'i temiz su içebiliyor. Her yıl 4 milyon bebek bir aylık olmadan ölüyor. Hamilelik ve doğumdaki yetersiz sağlık koşulları nedeni ile 600 bin anne hayatını kaybediyor. Acil tedbir alınmazsa 1 milyon çocuk AIDS kurbanı olabilir.

SAVAŞLAR MÜLTECİ ÇOCUKLAR

7-14 yaşları arasında 300 bin çocuk aktif olarak savaş ve silahlı çatışmalara katılıyor. Son 10 yılda savaşlarda ölen çocuk sayısı 2 milyon 325 bin. Savaşlarda 16 milyon çocuk psikolojik travma geçirdi. 15 milyonu evsiz. Mülteci çocuk sayısı 5 milyon 433 bin kişidir. Mülteci çocukların 2 milyonu ailesinden ayrılmış çocuklardır. Toplam mülteci sayısı 21 milyon 459 bin 620'dir. Son bir aydır Filistin'de her gün en az bir çocuk kurşunlanarak vahşice öldürülüyor.

TÜRKİYE'NİN ÇOCUKLARI

Türkiye'nin 0-18 yaş arası çocuk nüfusu 26 milyon. Yıllık doğum sayısı 1 milyon 400 bindir. Yıllık ortalama nüfus artış hızı 1.9'dur. Nüfus kaydı olmayan 0-4 yaş altı çocuk yüzdesi 26.6. Bebek ölüm oranı binde 37'dir. Koruyucu ailelerle yaşayan çocukların oranı yüzde 1'dir. Türkiye nüfusunun yüzde 36'sı yoksuldur ve bu oranın yüzde 17.5'i yoksulluk sınırının altındadır. Kimsesiz çocuk sayısı 800 bin civarındadır. Sokak çocuklarının en kötümser tahminlere göre sayısı 6 bindir. Türkiye'de çocuk istismarı giderek yaygınlaşıyor. Çocuk istismarının en yüksek oranını psikolojik ve fiziksel istismar türleri oluşturuyor. Çocuğa karşı işlenen suçlarda son 5 yılda artış gözleniyor. Örselenen, cinsel tacize ve şiddete maruz kalan çocuklara yönelik hak ihlallerinin izlenmesi yapılamadığı gibi çocuk istismarına yönelik projelerin uygulanmasına başlanamıyor. Çocuklar reklâm, müzik ve gösteri dünyasında yoğun bir şekilde örseleniyor ve tecimsel yaklaşımların aracı durumuna getiriliyor.

Türkiye'de çocuğa karşı işlenen suçlar her geçen yıl artıyor. Sanık sandalyesine çıkan ve ıslahevlerinde yaşayan çocuk sayısında da artış gözleniyor. 15-24 yaş arasındaki intihar oranı yükseliyor. Türkiye'de işkence görenlerin yüzde 10'u çocuk.

SAĞLIK BESLENME

Bebek ölümleri şehirlerde yüzde 23.3; nüfusu binin altında olan yerleşim yerlerinde bu oran %49.5'dir. Bebek ölüm hızı açısından bölgesel farklılıklar aşılamamıştır. Hiç aşı olmayan çocuk oranı yüzde 4'tür. Türkiye'de her üç çocuktan biri sağlıklı beslenemediği için gelişme ve büyüme bozukluğu içinde büyümektedir.

EĞİTİM

Türkiye'de okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden çocuk oranı yüzde 8.8'dir. Eğitimde cinsiyetler arasında ayrımcılık vardır; kadınlar için oran yüzde 22.4, erkekler için ise yüzde 6'dır. 7-13 yaş arası okula kayıt olmayan kız yüzdesi 31.9'dur. 7-13 yaş arası okula kayıtlı olmayan erkek çocuk yüzdesi 21.2'dir.

ÖZÜRLÜ ÇOCUKLAR

Türkiye'de 0-18 yaş grubunda 9 milyon özürli ya da özel ihtiyaçları olan çocuk yaşamaktadır. Özürli çocukların okullaşma oranı yüzde 2 civarındadır.

ÇALIŞAN, SÖMÜRÜLEN TÜKETİLEN ÇOCUKLAR

Türkiye'de her 5 çocuktan 1'i çalışıyor. 6-14 yaş grubunda çalışan çocuk sayısı 1.07; 15-19 yaş grubu çocuk sayısı ise 2.4 milyondur. 12-19 yaş grubundaki 3.639.050 kişinin toplam işgücü içindeki oranı yüzde 17.2'dir. Sağlığa zararlı işlerde çalışan çocukların oranı yüzde 60'dır. Çocukların yüzde 50'den fazlası stresli ortamda çalışıyor, yüzde 60'dan fazlası eve yorgun geliyor ve yüzde 80'den fazlasının boş zamanı yok. Çalışan çocukların yüzde 57'si güvenli ve sağlıklı koşullarda çalışmaktadır.

KAYNAKLAR

- BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, Ulusal İlk Rapor, Ankara - 1999
- Çalışan Çocuklar, Türkiye'de ve Dünyada Çalışan Çocuk Sorunlarına Genel Bir Bakış. Ankara, 1994
- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Çalışma Genel Müdürlüğü, Çalışan Çocuklar Bölümü Raporları
- Çocuk Vakfı Çocuk Hakları Okulu Çocuk Bilgi Merkezi Verileri
- Çocuk Hakları Koalisyonu Alternatif Ülke Raporu
- Çocuk İşgücü 1994, T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü
- Demographic and Health Survey, Turkey 1998
- Demographic, Social and Economic Indicators, 2000
- Dünya Çocuklarının Durumu 2000, Unicef Raporu Türkiye'de Çocukların Durumu - Ön Rapor, SHÇEK - Unicef, Ankara Nisan 2000
- Dünya Çocuklarının Durumu 2000, Unicef
- Dünya Gıda Organizasyonu İstatistikleri
- Dünya Gıda Organizasyonu 1999 Raporu
- Dünya Çocuklarının Durumu 1998 Raporu (Beslenme Özel Sayısı)
- Dünya Sağlık Raporu 1998, Ankara, T.C. Sağlık Bakanlığı Sağlık Projesi Genel Koordinatörlüğü
- Güvenlik Birimine Gelen/Getirilen Çocuk İstatistikleri (Seçilmiş 27 il) 1998, Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü
- Herkes İçin Eğitim Dünya Beyannamesi ve Temel Öğrenme İhtiyaçlarının Karşılansması İçin Hareket Çerçevesi, 5 - 9 Mart 1990 Domtien, Tayland
- Human Development Report 2000, UNDP
- Impact of Armed Conflict On Children, Report of Graça Machel, Unicef
- İnsan Hakları Eğitimi Türkiye Programı 1998 - 2007, Ankara Temmuz 1999
- İnsan Hakları Açısından Çocukların Sorunları ve Çözüm Önerileri, T.C. Başbakanlık İnsan Hakları Üst Kurulu, Ankara 1999
- İstatistiklerle Türkiye 1999, T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü
- İstanbul Çocuk Raporu, İstanbul Çocukları Vakfı Yayınları, İstanbul 2000
- Seçilmiş Göstergeler (Devlet İstatistik Enstitüsü), Ankara Şubat - Mart 2000
- Sigarayla Savaşanlar Vakfı Raporları
- The Progress of Nations, 1995, Unicef
- Türkiye'de Çocukların ve Kadınların Durumu Unicef, Türkiye Haziran 2000
- Türkiye'de Bölgelerin Gelişimi 2000, Unicef Nisan 2000

- Türkiye İnsani Gelişme Raporu, 1998, BM Kalkınma Programı (UNDP)
- Türkiye'de Çocukların ve Kadınların Durumu, T.C. Hükümeti - Unicef, Ankara Mayıs 1998
- Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması, Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etüdüleri Enstitüsü, Ankara Ekim 1998
- Türkiye İstatistik Yıllığı 1998, T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, Ankara
- Türkiye'de Anne ve Çocukların Durum Analizi - Temmuz 1996, T.C. Hükümeti - Unicef, Ankara 1996
- Türkiye'de Çalışan Çocuklar, DİE ve İLO/IPEC Türkiye Ofisi Raporları
- Türkiye Bilgi Merkezi (www.die.gov.tr/CIN/)
- UNESCO Eğitim Raporları
- Çocuk Vakfı Sayısal Çocuk Raporu/2000